

UNDERVISNINGSPLAN HOVEDFAG/FORTÆLLESTOF 1. – 8. KLASSE



Alle klasser begynder med en hovedfagstime af ca. 2 timers varighed. Her arbejdes der med skiftende fag i perioder af tre til fem uger. I de yngste klasser er temaerne dansk, matematik og formtegning. Gradvist kommer skolens øvrige hovedfag til: hjemstavnslære, zoologi, historie, biologi, grammatik, fysik, kemi, geografi, litteratur m.m. Eleverne laver periodehæfter efter hvert emneforløb. Herunder kan læses om indholdet i hovedfagsundervisningen fra 1.-8.kl. En nøjere beskrivelse af de enkelte fag kan ses i de enkelte fags læreplaner.

Hovedfag i 1. klasse

EVENTYR

I første klasse fortæller læreren i vid udstrækning eventyr. Eventyrenes frodige og skiftende billedverden taler til børns fantasi og følelse og udfordrer deres billeddannende evne. Her møder de helte og skurke: Askeladden, Jern Hans og prinsessen, såvel som Ridder Rød. Det er møder præget af genkendelse. På en hemmelighedsfuld måde aner børnene, at her fortælles der ud fra menneskehedens egen udvikling, som de selv er en del af, for eventyrene handler om væsentlige ting: det godes kamp mod det onde, om menneskesindets højder og dybder, om skæbnens veje.

De ægte eventyr indeholder visdom i kunstnerisk form, og deres pædagogiske betydning ligger først og fremmest i dette. Men også flere andre sider ved eventyrene har eminente pædagogiske muligheder i sig. For det første har læreren gennem eventyrfortællingen en særlig mulighed for at pleje børnenes sans for det levende ord ved at fortælle en historie i velartikuleret sprog, dramatisk stil og med rammende replikker. Evnen til at udtrykke sig udvikles bedst, når børnene selv skal genfortælle noget af det, de har hørt, og som har gjort indtryk på dem.

De fortalte eventyr vækker hurtigt begejstring. Men billedstrømmen må også bearbejdes, ellers vil børnene let blive overfodret og miste lysten til eget arbejde. En af Steiner-pædagogikkens grundlæggende idéer er jo, at det formidlede stof bliver bearbejdet kunstnerisk. Det indre billede må omsættes i praksis.

Ordet kunstnerisk må derfor opfattes i vid betydning, lige fra en mundtlig gengivelse til tegning, maling eller modellering ud fra det, som er blevet fortalt. Sådan tilstræbes en virkelig personlig tilegnelse af stoffet. Overfladisk arbejde med en stor stofmængde er u hensigtsmæssig og bør undgås.

Men også det kunstneriske element i sig selv er en verden, som må opdages. Barnets plastisk-billeddannende kræfter tages i brug i tegning, maling og modellering, hvor der arbejdes med tykke farvestifter eller flade pensler.

Stregen eller linjen repræsenterer det mest elementære af alle udtryk. Derfor møder barnet tidligt, ja måske allerede i den første skoletime, den lige og den krumme linje, der udgør grundelementerne i alle kunstneriske udtryksformer. Her begynder også formtegningen, som der arbejdes kontinuerligt med fra 1. - 5. klasse, næsten som et selvstændigt fag mellem geometri og tegning.

Mange har sikkert studset første gang, de i klasseværelset så en væg fyldt med akvareller ("vådt i vådt"). Det første, som slår en, er, at de er malet i lysende gennemskinnelige farver. De har ingen stoflighed, og farvefladerne begrænses ikke af konturer. Motiverne er ikke blevet tegnet op på arket først. Farverne bevæger sig og møder hinanden, de er uden linje. Formen bliver farvens værk – her opstår linjen som en farvegrænse. Noget andet typisk er, at hvert enkelt billede, hvor forskelligt det end kan være i detaljerne, altid synes at gå op i en højere enhed med de andre billeder. Det er først og fremmest klassen, klassetrinnet, der har malet! Her kan indskydes, at maletimen som regel er en time helt for sig selv, som må struktureres.

Når barnet er begyndt i skole, er det vigtigt, at læreren hele tiden føler et ansvar for at vække det drømmende barn, sådan at det bevidst kan forbinde sig med sin omverden. En slags hjemstavns lærer vil hele tiden følge undervisningen som en rød tråd, selv om det ikke indgår som selvstændigt fag: dyr og mennesker på barnets vej; planter, træer, skyer på himmelen; sol, måne og stjerner; dag, uge og måned. Alt dette tages op i timerne, helst på en billedmæssig, fantasifuld måde. Ofte kan barnets egne oplevelser eller drømme danne udgangspunktet. Men lærerens opgave er at tage vare på og videreudvikle forundringen i barnet, respekten for liv og miljø, ærefrygten for det, som er stort, men som måske ser småt og dagligdags ud.

Som det fremgår af ovenstående, er det ikke meningsfyldt at differentiere det faglige særlig meget i 1. klasse. Fortælling, tegning, maling og samtale smelter egentlig sammen til et hele med det overordnede mål at pleje det sociale samvær, at lade alle prøve sig selv og hinanden af og således skabe en god klasse. Det vigtigste ved al indlæring er at føle tryghed og samhørighed. Dette kan vindes gennem en virksom proces, hvor den gode oplevelse står i centrum.

Hovedfag i 2. klasse

FABLER, LEGENDER, NATURSAGN

Efter den skolemodning og "socialisering", som især det første skoleår indebærer, bliver undervisningen nu en anelse mere faglig. Men endnu lever barnet i en eventyrstemning. Tingene er væsensfyldte, de har liv. Naturen og dens forskellige skabninger: dyr, planter, sten og ikke mindst mennesket selv bliver genstand for undervisning, men ikke i traditionel forstand. Det er den personlige følelse af slægtskab med naturen, barnet skal have.

Natursagn, fabler og legender bliver derfor grundlag for meget af det fortællestof, som bliver særlig aktuelt i 2. klasse. I fabelen er naturbilledet inderligt forenet med det, man kunne kalde det moralske sjælebillede. Dyrene spiller i mange af disse sagn en central rolle. I denne rolle er det i virkeligheden noget ensidigt i mennesket, som kommer til syne: "Snu som en ræv" eller "Bange som en hare" er jo talemåder, som viser, hvordan folkeviddet tidligere så på sådanne ting.

Menneskelige egenskaber kommer til syne for barnet, ikke på en moraliserende måde, men i form af et billede. Mens det enkelte eventyr ender godt, kan det nu godt ske, at den uretfærdige ikke bliver straffet, i hvert fald ikke umiddelbart. Efterhånden bliver skolebarnet modent til at optage mere af den ubarmhjertige virkelighed.

Legenden supplerer fabelen på en komplementær måde. Den fortæller om mennesker, som er i stand til at møde og overvinde modstand og dermed hæve sig over det gængse. Således udgør de to, fabel og legende, en enhed, som sammen viser noget af spændvidden i det menneskelige, - et stadigt tilbagevendende pædagogisk tema.

Hovedfag i 3. klasse

HJEMSTAVNSLÆRE, DET GAMLE TESTAMENTE

Også i 3. klasse har fortællestoffet en polaritet i sig. Nu drejer det sig om, hvad man kunne kalde "menneskets vilkår på jorden".

Her handler det vel at mærke ikke blot om fysiske, men også om moralske vilkår. I hjemstavns læren handler det meget om det første. Børnene skal nå at lære menneskelivet at kende ud fra ur-erhvervene: bonden, hyrden, fiskeren, jægeren og bjergværksarbejderen. Ikke teoretisk, men som drama; sliddet og slæbet med at få høsten i hus, livtaget med elementerne på havet, kampen med det hårde fjeld for at få malmen ud. Mange lærere har her oplevet, hvor meget fint stof, der er at finde i den nordiske litteratur: Jeppe Aakjær, Hamsun, Bojer, Falkberget, Scott, Fejlberg og mange andre har skildret erhvervenes hverdagsdrama således, at dette i fremtiden ikke skal gå tabt og har samtidig kunnet tjene den helt væsentlige pædagogiske hensigt: at fremstille livets grundlæggende realiteter for børnene. Der er næppe noget område, som har stærkere evne til at nedbryde den fremmedgørelse, vor teknologiske tidsalder kan indgive børn. Og samtidig kan børnenes egne oplevelser blive sat ind i den rette sammenhæng, og lærerens egne livserfaringer bliver brugt. Megen tid i alle disse perioder er helt praktisk anlagt. Vi høster med le og bygger hus, vi spinder med hånden og lignende.

I kontrast til dette jordnære stof kommer så noget ikke mindre dramatisk: fortællinger fra Det Gamle Testamente. Uanset senere livssyn er dette enestående dokument en af vor kulturs grundpiller. Her møder de mennesket i urbilledlige moralske situationer: uddrivelsen af Paradis, Kain og Abel, Abraham og Isak, Josef og hans brødre osv. Og netop i tredje klasse kan disse fortællinger fremstille de store livsspørgsmål for barnet i en billedform, som senere kan blive til livskræfter.

Hovedfag i 4. klasse

SAGN OG SAGA

Børnene møder nu i kraftfulde billeder den nordiske mytologi, heltesagn og sagaer. Halvt mystisk, halvt historisk stiger fortiden frem, dramatisk og handlingsmættet. Skikkelser som Tor, Loke, Regnar Lodbrog eller Rolf Krake bliver med deres heltemod og viljeskraft stående for børnene som idealer, symboler, som giver næring til deres eget viljes- og følelsesliv. Det er vigtigt ikke at glemme, at billedet også omfatter dagliglivets helte: kvinder, børn og slaver med deres møje, men hovedvægten lægges på historiske livsbilleder og karaktertegninger. Altså nærmere historier end historie!

Nogle lærere finder det frugtbart at gå videre med Bibelhistorien i 4. klasse. Den kan danne et modstykke til de nordiske sagn- og sagaskikkelser. Kongerne og profeterne i Det Gamle Testamente kan være et naturligt stof i 4. klasse.

Hovedfag i 5. klasse

HISTORIE

I 5. klasse antager undervisningen en ny karakter. Nu skildres konturerne af en udvikling af menneskehedens historiske gang. Eleverne hører om de store kulturperioder: Den ur-indiske, den persiske og den egyptiske. Men endnu sker dette i enkle, monumentale billeder og anskuelige fortællinger om bestemte, udvalgte repræsentanter for det mest karakteristiske for hvert enkelt folk og kulturperiode.

På baggrund af disse orientalske kulturer træder så den græske skønhedsverden frem i myte og historie, i tragiske, gribende skæbner eller i befriende, humoristiske episoder.

Oftentimes gøres den erfaring, at 5. klasse er et år i ligevægt. Ligesom den græske kultur, der med sin kunst og tanke fremstår i klarhed og harmoni, således fremstår også 5. klasse-eleven i en art harmonisk balance mellem barnealderens lethed og pubertetens tyngde. Om end de ikke ligefrem er grækere, så befinder de sig i hvert fald i et livsafsnit, hvor den reflekterende tænkning kommer frem og kræver sin ret. Sammen med dette, at de endnu en kort tid helt er børn, fremstår 11-årsalderen som en art blomstring, som netop gennem det græske får næring til videre udvikling.

Hovedfag i 6.klasse

HISTORIE

Roms historie følger nu som en naturlig fortsættelse. Her lægges der vægt på den enkelte personligheds viljeskraftige indsats i det offentlige liv, på den kamp og strid, som formede romerstaten og det nye menneskelige princip, som ligger til grund: Loven, skabt af mennesker for at retfærdigheden skal ske fyldest for den romerske borger. Alt dette passer fortrinligt med før-pubertetens stemning. – Rom danner også baggrunden for kristendommens tilblivelse og giver en slags struktur til den magtfulde kirke, den som bliver den toneangivende åndsmagt i Middelalderen. Denne tidsalders egenart kan –

enten i 6. eller 7. klasse – fremstilles gennem farverige skildringer af folkevandringerne, klosterlivet, riddervæsenet, korstogene eller kampen mellem kejser og pave.

Hovedfag i 7. klasse

HISTORIE

Middelalderkulturens overgang til vor egen "nyere tid" er et centralt tema. Skikkelser, som karakteriserer overgangstiden, kan være Marco Polo, Henrik Søfareren, Jeanne d'Arc eller Johan Gutenberg. Vigtige fænomener er Renæssancen i Italien (som bliver grundigere behandlet i kunsthistorie i 9. klasse), opdagelsesrejsende, som fører europæerne ud i verden, og den religiøse reformation. Her sprænges grænser i mere end en forstand. Undervisningen lægger vægt på enkeltmennesker som Columbus, Magellan eller Luther og skildrer deres kamp med gamle dogmer og forestillinger. Ligesom vi i 1. klasse gennem eventyret drog ud i verden, således drager vi også i 7. klasse ud i verden med de mennesker, der i slutningen af middelalderen fulgte deres drøm og gjorde opdagelser.

Naturvidenskabens opblomstring skildres gennem skikkelser som Brahe, Kepler, Bruno eller Galilei. Sammen med en kulturhistorisk skildring af samtiden, og af hvordan mennesker havde det, udarbejdes der et billede af tidens karakter frem mod den frihed, der findes i den moderne tænkning. Undervisningen føres frem til ca. år 1700.

Hovedfag i 8. klasse

HISTORIE OG SAMFUNDSLÆRE

Der undervises i udvalgte kapitler af verdenshistorien fra 1650/1700 op til vor egen tid, hvor hovedvægten lægges på tekniske opfindelser, industrialismens og handelens fremvækst og den svimlende omformning af samfundet, dette har medført.

I hvor høj grad de politiske begivenheder som f.eks. den franske revolution, den industrielle revolution i England eller den amerikanske borgerkrig bliver omtalt, er et tidsspørgsmål (Se historie 9. klasse). I hvert fald er hovedopgaven at give billeder af samfundslivets omformning i det 19. og 20. århundrede. Der lægges vægt på årsagerne til det økonomiske livs meget stærke udvikling, og nogle af de følger dette har haft for de ydre levevilkår.

Centrale biografier som f.eks. James Watt, Faraday, Edison, Rockefeller, Ford og andre kan kaste værdifuldt lys over fremstillingen.

Skulle man få tid, er Nordens historie også relevant.